

# МЕЛІТОПОЛЬ ТА БЕРДЯНСЬК ЯК ЦЕНТРИ СУБРЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ

**Неліпа К.Г.**

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

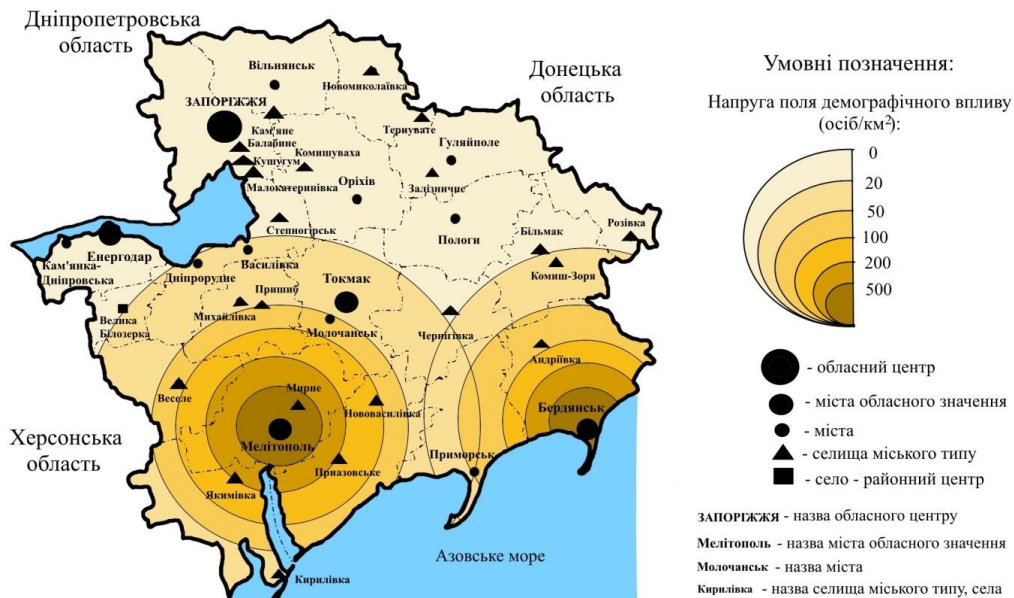
викладач-стажист кафедри економіки, управління та адміністрування

Центр Запорізької регіональної системи розселення (РСР) знаходиться на північному-заході та займає периферійне положення відносно географічного центру області. Таким чином, частина функцій обласного центру перекладається на найбільш розвинені міста даної системи розселення, а саме на Мелітополь та Бердянськ.

За інтенсивністю зв'язків в субрегіональних системах розселення виділяється активна та пасивна зони. До зони 1-годинної доступності Мелітополя відносяться селища міського типу Мирне, Якимівка, Приазовське, Михайлівка, Пришиб, а до зони 2-годинної доступності – міста Василівка, Токмак, Молочанськ, Дніпрорудне та Приморськ, селища міського типу Кирилівка, Веселе та Нововасилівка. До 1-годинної доступності Бердянська входять м. Приморськ та смт. Андріївка, а до 2-годинної – селища міського типу Чернігівка, Приазовське, Комиш-Зоря та Більмак.

До зони поля демографічного впливу Мелітополя більше 50 осіб/км<sup>2</sup> потрапляють м. Молочанськ та 6 селищ міського типу: Мирне, Якимівка, Приазовське, Нововасилівка, Веселе, Пришиб (Рис. 1). Під вплив Бердянська потрапляють тільки м. Приморськ та смт. Андріївка. Тому, до Мелітопольської субрегіональної системи розселення (ССР) ми віднесемо Мелітопольську, Веселівську, Якимівську та Приазовську локальні системи розселення (ЛСР), а до Бердянської – Бердянську та Приморську ЛСР. Михайлівську ЛСР ми не відносимо до Мелітопольської ССР, оскільки тільки південна частина району підпадає під вплив великого міста, а інша частина разом з районним центром

тяжіє більше до Василівки.



**Рис. 1. Напряга поля демографічного впливу  
Мелітополя та Бердянська на міські поселення  
Запорізької регіональної системи розселення (осіб/км<sup>2</sup>)**

***Мелітополь та Мелітопольська субрегіональна система розселення.***

За чисельністю населення Мелітополь посідає друге місце в області після Запоріжжя і станом на 01.01.2018 р. його кількість жителів склала 153992 особи [4]. Щільність населення в місті склала 3666 осіб/км<sup>2</sup>. Чисельність населення Мелітопольської ССР склала 284561 особу (16,5% населення області), щільність -42 особи/км<sup>2</sup>. За формою розселення переважає міське населення – 67%. Поблизу м. Мелітополь знаходиться найбільше за чисельністю населення село в Україні – Костянтинівка.

Загальна кількість поселень в Мелітопольській ССР складає 193 (222 поселення у 1970 р.), з них: міських – 7 (6), сільських – 186 поселень (216). Мережа поселень в даній ССР з 1970 р. скоротилась на 13%. Частка поселень Мелітопольської ССР від загальної кількості поселень у 2017 р. складає 20,4%, а у 1970 р. – 20,2%. Таким чином, дещо більший відсоток у 2017 році свідчить про відносно стійку та стабільну кількість поселенської мережі в Мелітопольській ССР відносно інших ССР області, в яких на відміну від даної, відбуваються більш стрімкі процеси з кількісної трансформації поселень.

Індустріальний профіль міста формують діючі та частково діючі цехи підприємств машинобудування, а також невеликі підприємства з виготовлення запчастин для сільськогосподарської техніки, легкових та вантажних автомобілів, алюмінієвого та чавунного посуду, серійного промислового індукційного обладнання для нагрівання і плавки металу та ін. Промисловий комплекс міста доповнюють підприємства харчової, легкої, металообробної, деревообробної та хімічної промисловості [3].

Перспективним напрямком розвитку Мелітопольської ССР є «зелена» енергія. Поблизу Мелітополя ведеться будівництво сонячної електростанції. Будівництво вітрових електростанцій планується в Якимівському, Мелітопольському та Приазовському районах. На території Мордвинівської, Гірсівської та Дунаївської сільських рад компанією «Юрокейп Юкрейн» планується будівництво найбільшої в Європі вітряної електростанції. Мелітополь та Мелітопольський район є одним з головних постачальників черешні на український ринок.

Одним з важливих чинників, що впливає на розвиток Мелітопольської ССР, є транспортна мережа. Мелітополь перетинають 2 транспортні автомагістралі: з півночі на південь – Харків-Сімферополь, а з заходу на схід – Рені-Одеса-Ростов. Мелітополь – важливий центр Придніпровської залізниці на шляху до Криму («ворота на Крим»). Під час анексії АР Крим Придніпровська залізниця зазнала значних збитків в обслуговуванні колій даного регіону і тому суттєво скоротила кількість потягів (зі 100 до 5). Відповідно, місто втрачає одну із своїх функцій – транзитну.

На відстані 65 км від Мелітополя знаходиться один з найпопулярніших в Україні за останні роки курорт Кирилівка. За статистичними даними, кількість відпочиваючих з кожним роком зростає і сягає близько 1,5-2 млн. рекреантів. У 2017 р. Кирилівка посіла 3 місце в Україні за кількістю відпочиваючих [2].

### ***Бердянськ та Бердянська субрегіональна система розселення.***

За чисельністю населення Бердянськ посідає третє місце в області після Запоріжжя та Мелітополя. Станом на 01.01.2018 р. його кількість жителів

склала 114787 осіб [4], а щільність – 1383 особи/км<sup>2</sup>. Чисельність населення Бердянської ССР склала 169361 особу (9,8% населення області), щільність – 52 особи/км<sup>2</sup>. За формою розселення переважає міське населення – 76,4%.

Загальна кількість поселень в Бердянській ССР складає 72 (80 поселень у 1970 р.), з них: міських – 3, сільських – 69 поселень (77). Мережа поселень в даній ССР з 1970 р. скоротилась на 10%. Частка поселень Бердянської ССР від загальної кількості поселень складає 7,6% (7,3% у 1970 р.). Таким чином, дещо більший відсоток у 2017 році в Бердянській ССР, як і в Мелітопольській, свідчить про відносно стійку та стабільну кількість поселенської мережі відносно інших ССР області.

У структурі промислового виробництва міста основними галузями є: виробництво продуктів нафтопереробки, хімічна та нафтохімічна, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, машинобудування, легка та харчова промисловість. В Бердянську діє 34 основних промислових підприємства [1]. Територія Бердянської ЛСР перспективна для розвитку альтернативних джерел енергії. Компанією «Вінд Пауер» вже ведуться роботи з будівництва Приморської та Бердянської ВЕС.

Одним з важливих факторів розвитку міста та ЛСР є його транспортна мережа. Бердянськ знаходиться на перетині декількох транспортних шляхів. Через територію Бердянської ЛСР проходить автомагістраль міжнародного значення Рені-Одеса-Ростов та автомобільна дорога регіонального значення Енергодар-Василівка-Бердянськ. В місті функціонує морський торговельний порт. До станції Бердянськ прокладена залізнична колія Чаплине-Пологи-Верхній Токмак I-Бердянськ.

З 2005 р. Бердянськ має статус курорту державного значення. З 2014 р., після анексії АР Крим, чисельність відпочиваючих в місті почала зростати. У 2017 р. їх кількість склала 2 млн. осіб. За кількістю рекреантів Бердянськ входить в ТОП-3 курортів України. В місті спостерігається поступове збільшення підприємств сфери обслуговування [2].

Таким чином, на основі вищевикладеного аналізу, Мелітополь та

Бердянськ виступають центрами субрегіональних систем розселення Запорізької РСР. При порівнянні даних центрів, було визначено, що Мелітополь – найбільше місто в області після обласного центру за чисельністю населення. Поле його демографічного впливу та зона 1-годинної доступності розповсюджується на більшу кількість міських поселень, ніж Бердянська. Відповідно, до Мелітопольської ССР відносяться 4 ЛСР, а до Бердянської – тільки 2 ЛСР. Також в Мелітопольській ЛСР нараховується 193 поселення, а в Бердянській – тільки 72. Для обох ССР в пострадянський період характерна стійкість та стабільність кількості поселенської мережі. Також з переходом від планової до ринкової економіки промисловий сектор цих міст зазнає певних трансформацій. Відбувається переорієнтація великих промислових підприємств до невеликих. Території обох ССР перспективні для розвитку сонячних та вітрових електростанцій. Тому в майбутньому, виробництво «зеленої» енергії буде одним з пріоритетних напрямів промисловості даних ССР. Із-за територіальної близькості до узбережжя Азовського моря та анексії АР Крим, в Мелітопольській та Бердянській ССР за останні роки спостерігається рекордна кількість відпочиваючих.

### **Список літератури:**

1. Бердянська міська рада – офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bmr.gov.ua/index.php?id=800000411>
2. Морские курорты – 2017: четвертое лето без Крыма. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unian.net/longrids/morskie-kurortyi-2017-chetvertoe-let-bez-kryima/>
3. Неліпа К.Г. Суспільно-географічні аспекти трансформації Мелітополя у пострадянський період / К.Г. Неліпа // Жовтневі наукові читання: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – м. Вінниця, 5 жовтня, 2016. – С.36-40.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Запорізькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>